

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали

№5 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-5>

Бош муҳаррир:

Раҳматов Анвар Исламович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристлар малакасини ошириш
маркази директори

Бош муҳаррир ўринбосари:

Отажонов Абдоржон Анварович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристлар малакасини ошириш
маркази директори ўринбосари,
юридик фанлар доктори, профессор

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ЖУРНАЛИ

ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Одилқориев Ҳожимурод Тўхтамуродович

*Юристлар малакасини ошириш маркази кафедра
мудири, юридик фанлар доктори, профессор*

Окюлов Омонбой

*Юристлар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори,
профессор, Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган юрист*

Саидова Лола Абдувахидовна

*Юристлар малакасини ошириш маркази кафедра
мудири, юридик фанлар доктори*

Тошев Бобокул Норқобилович

*Юристлар малакасини ошириш маркази кафедра
мудири, юридик фанлар доктори*

Аюбов Улугбек Тулаганович

*Юристлар малакасини ошириш маркази доценти,
Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган
юрист, юридик фанлар номзоди, доцент*

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусаҷонович

*Бош Прокуратура Академияси Марказ бошлиғи,
юридик фанлар доктори, профессор*

Отахонов Фозилжон Хайдарович

*Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси
хузуридаги Ҳалқаро тижорат арбитраж (ҳакамлик)
суди раиси, юридик фанлар доктори (DSc), доцент*

Исроилов Боходир Ибрагимович

*Юристлар малакасини ошириш маркази
кафедраси мудири, иқтисод фанлар доктори,
профессор*

Масъул котиб:

Раҳманов Шухрат Наимович

*Юристлар малакасини ошириш маркази доценти,
юридик фанлар номзоди*

Саҳифаловчи: Ҳамидулло Мўминов

Контакт редакцији журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА
№5 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-5>

Главный редактор:

Рахматов Анвар Исламович
Директор Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции

Заместитель главного редактора:

Отажонов Абдоржон Анварович
Первый заместитель директора Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:
Общественно-правового и научно-практического журнала
ВЕСТНИК ЮРИСТА

Адилкариев Хожимурод Тўхтамуродович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор

Окюлов Омонбой

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Республики Узбекистан

Саидова Лола Абдувахидовна

Заведующая кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Тошев Бобокул Норқобилович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Исроилов Боходир Ибрагимович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор экономических наук, профессор

Аюбов Улугбек Тулаганович

Доцент Центра повышения квалификации юристов, Заслуженный юрист Республики Узбекистан, кандидат юридических наук, доцент

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусаҷонович

Начальник Центра Академии Генеральной Прокуратуры, доктор юридических наук, профессор

Отахонов Фозилжон Хайдарович

Председатель Международного коммерческого арбитражного суда при Торгово-промышленной палате, доктор юридических наук, доцент

Ответственный секретарь:

Рахманов Шухрат Наимович

Доцент Центра повышения квалификации юристов, кандидат юридических наук

Верстка: Хамидулло Муминов

Контакт редакции журнала:
100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff
100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**
№5 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-5>

**Chief Editor:
Rakhmatov Anvar**

Director of the Lawyers' Training Center
under the Ministry of Justice

**Deputy Chief Editor:
Otajonov Abrorjon**

First Deputy Director of the Lawyers' Training
Center under the Ministry of Justice, Doctor of
Law Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD
**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**

Adilkariyev Khojimurat

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences, Professor*

Oqyulov Omonboy

*Professor at the Lawyers' Training Center, Doctor of
Law Sciences, Professor, Honored Lawyer of the
Republic of Uzbekistan*

Saidova Lola

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Toshev Bobokul

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Israilov Bokhodir

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Economics, Professor*

Ayubov Ulugbek

*Senior Lecturer at the Lawyers' Training Center,
Candidate of Juridical Sciences, Associate
Professor, Honored Lawyer of the Republic of
Uzbekistan*

Mamasiddikov Muzaffarjon

*Head of the Center of the Academy of the General
Prosecutor's Office, Doctor of Law Sciences, Professor*

Otaxonov Foziljon

*Chairman of the International Commercial
Arbitration Court at the Chamber of Commerce
Doctor of the Science of Law, Associate Professor*

**Executive Editor:
Rakhmanov Shukhrat**

*Senior Lecturer at the Lawyers' Training Center,
Candidate of Juridical Sciences*

Pagemaker: Khamidullo Muminov

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ.
ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. РАХМАНОВ Абдумухтор Режжаббаевич ИСЛОМ ҲУҚУҚИДА ШАРТНОМАЛАРНИНГ ТУРЛАРИ: МУЗОРАБА, МУШОРАКА ВА МУРОБАҲА	8
---	---

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ.
ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

2. РУЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич МАЖБУРИЯТЛАРНИ БАЖАРИШНИНГ ТАЪМИНЛАШ УСУЛИ СИФАТИДА МОЛ-МУЛКНИ УШЛАБ ҚОЛИШНИНГ ЦИВИЛИСТИК МОҲИЯТИ.....	13
--	----

3. РАҲМАТОВ Анвар Исломович СПОРТ БЎЙИЧА АГЕНТ ФАОЛИЯТИНИНГ ШАРТНОМАВИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ: ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИ ТАҲЛИЛИ ВА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ...	19
--	----

4. ЗАЙНОБИДДИНОВА Фарангиз Бахтиёр қизи СМАРТ ШАРТНОМАЛАР АСОСИДА ИНВЕСТИЦИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ	24
--	----

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ.
ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

5. БАҲРАМОВА Мохинур Бахрамовна “ХАЛҚАРО ТИЖОРАТ АРБИТРАЖИ ТЎҒРИСИДА”ТИ ҚОНУННИНГ АҲАМИЯТИ ВА ЗАРУРИЯТИ.....	33
---	----

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

6. ОТАЖОНОВ Абборжон Анварович ДАВЛАТ ХИЗМАТЧИЛАРИДА КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ МУРОСАСИЗЛИК ҲУЛҚ-АТВОРНИ ШАКЛЛАНТИРИШГА КОМПЛЕКС ЁНДОШУВ.....	38
--	----

7. ИСМАЙЛОВ Баходир Исламович, ХЎЖАЕВ Миршод ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА МАИШИЙ КОРРУПЦИЯНИ БАРТАРАФ ЭТИШ БЎЙИЧА ЧОРА ТАДБИРЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ АМАЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ	45
--	----

8. ОМОНОВ Зафаржон Рахмоналиевич ҚИЙНАШНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ВА ЎХШАШ ТАРКИБЛИ ЖИНОЯТЛАРДАН ФАРҚЛАШ МУАММОЛАРИ	53
---	----

9. БЕРДИАЛИЕВ Бахтиёр Эркинович КОРРУПЦИЯНИ ОЛДИНИ ОЛИШДА “ҲАЛОЛЛИК ВАКЦИНАСИ”НИНГ АҲАМИЯТИ.....	60
--	----

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

10. КИРВЕЛЬ Виталий Казимирович, МИХЕЕНКО Павел Александрович КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАССЛЕДОВАНИЯ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ О ВЗЯТОЧНИЧЕСТВЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ.....	68
---	----

11. ЧОРИЕВА Дилбар ТЕРГОВГА ҚАДАР ТЕКШИРУВ БОСҚИЧИДА ҲИМОЯЧИ ИШТИРОКИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ВА ПРОЦЕССУАЛ МАСАЛАЛАРИ.....	74
--	----

**12. ЗУЛФУҚОРОВ Абдувахоб Абдумалик ўғли,
МУХАМЕДЖАНОВА Мадина Махкамджановна**
КИЙИМДАГИ МЕХАНИК ШИКАСТЛАНИШЛАРНИ ТРАСОЛОГИК
ТАДҚИҚОТЛАРИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ИМКОНИАТЛАРИ 81

ЮРИДИК ХИЗМАТ, АДВОКАТУРА, НОТАРИАТ

13. ШАКУРОВ Рафик Равильевич
ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА АДВОКАТ ҲИМОЯ НУТҚИНИНГ
АЙРИМ ЖИХАТЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ 87

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

14. ТОШЕВ Бобоқул
КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШГА ОИД ХАЛҚАРО НОРМАЛАРНИ МИЛЛИЙ
ҚОНУНЧИЛИККА ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ 76

15. РАСУЛОВ Журабек Абдусамиевич
МАЖБУРИЙ МЕҲНАТНИ ТУГАТИШ БЎЙИЧА ХАЛҚАРО ВА МИНТАҚАВИЙ
СТАНДАРТЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ 99

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

16. АРТИКОВ Дилмурод Рахматиллаевич
ЯПОНИЯДА СУД НОРМАКОНТРОЛИ ВА УНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 108

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ОМОНОВ Зафаржон Рахмоналиевич

Жиноят ишлари бўйича Кува тумани судьяси,
Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси мустқил изланувчиси
E-mail: rashidovshavkatbek@gmail.com

ҚИЙНАШНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ВА ЎХШАШ ТАРКИБЛИ ЖИНОЯТЛАРДАН ФАРҚЛАШ МУАММОЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): ОМОНОВ З.Р. ҚИЙНАШНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ВА ЎХШАШ ТАРКИБЛИ ЖИНОЯТЛАРДАН ФАРҚЛАШ МУАММОЛАРИ // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2020), Б. 53-59.

 5 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-5-8>

АННОТАЦИЯ

Мақолада шахсни қийнашнинг квалификация қилиш ва уни ўхшаш таркибли жиноятлар: қасддан баданга энгил шикаст етказиш; қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказиш; қасддан баданга оғир шикаст етказиш; қасддан одам ўлдириш; эҳтиётсизлик орқасида баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказиш; эҳтиётсизлик орқасида одам ўлдириш; номусга тегиш ва жинсий эҳтиёжни зўрлик ишлатиб ғайритабиий усулда қондириш; қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш ва бошқа жиноятлардан фарқлари таҳлил қилинган.

Таянч сўзлар: қийнаш, дўппослаш, зўрлик, рухий зўрлик, азоблаш, қийнашни квалификация қилиш, уни қасддан баданга энгил, ўртача оғир, оғир шикаст етказиш, қасддан одам ўлдириш, номусга тегиш ёки жинсий эҳтиёжини ғайритабиий усулда қондириш, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллашдан фарқлари

ОМОНОВ Зафаржон Рахмоналиевич

Судья Кувинского районного суда по уголовным делам,
самостоятельный соискатель Академии МВД Республики Узбекистан
E-mail: rashidovshavkatbek@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ КВАЛИФИКАЦИИ И РАЗГРАНИЧЕНИЯ ИСТЯЗАНИЙ ОТ СМЕЖНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются вопросы квалификации и разграничения истязаний от таких смежных преступлений, как умышленное легкое телесное повреждение, средней тяжести, тяжкое телесное повреждение; умышленное убийство, причинённое по неосторожности, или тяжкого телесного повреждения; изнасилование или насильственное удовлетворение половой потребности в противоестественной форме; применение пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

Ключевые слова: истязание, нанесение побоев, насилие, психическое насилие, квалификация истязания, разграничение истязания, умышленное легкое телесное повреждение; умышленное

легкое, средней тяжести, тяжкое телесное повреждение; умышленное убийство; причинение по неосторожности средней тяжести или тяжкого телесного повреждения; изнасилование или насильственное удовлетворение половой потребности в противоестественной форме; применение пыток и других жестоко жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания

OMONOV Zafarjon

The Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan,
independent researcher
E-mail: rashidovshavkatbek@gmail.com

PROBLEMS OF QUALIFICATION AND DISTINCTION OF TORTURE FROM RELATED CRIMES

ANNOTATION

This article analyzes the issues of qualification and distinction of torture from such related crimes as deliberate physical injury; intentional slight, moderate, serious bodily injury; premeditated murder; infliction by negligence of moderate or serious bodily injury; rape or forcible satisfaction of sexual desire in an unnatural form; the use of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment

Keywords: torture, beating, violence, mental violence, qualification of torture, distinction of torture, deliberate personal injury; intentional slight, moderate, serious bodily injury; premeditated murder; infliction by negligence of moderate or serious bodily injury; rape or forcible satisfaction of sexual desire in an unnatural form; use of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment

Қийнаш учун жиний жавобгарлик муаммоларининг тахлили мазкур жинийни квалификация қилишда вужудга келадиган баҳсли масалаларни тадқиқ этиш ва уларнинг ечимини топиш зарурати мавжудлигини кўрсатади. Одил судловни амалга ошириш учун ҳам тегишли жинийни жиний-хуқуқий норманинг аниқ мазмуни ва содир этилган жинийнинг ҳақиқий ҳолатларига мувофиқ тўғри, аниқ квалификация қилиш талаб этилади. Шу нуқтаи назардан тўғри квалификация қилиш қийнашга доир жиний ишлари бўйича одил судлов қонундан оғишмай амалга оширилишининг кафолатларидан бири ҳисобланади. Қилмиш тўғри квалификация қилинган тақдирдагина суд чиқарган ҳукм содир этилган жинийга ва маҳкумнинг шахсига давлат номидан берилган баҳони ифодаловчи қонуний ҳужжат ҳисобланади.

“Жинийчиликка қарши кураш асосан икки йўналишда – ижтимоий чоралар (аҳолини моддий, маданий, маънавий турмушини ривожлантириб бориш) ҳамда хуқуқий чоралар орқали олиб борилмоқда. Хуқуқий чоралардан энг муҳими жиний содир қилган шахсларга нисбатан жазо чораларини қўллаш ҳисобланади [1, Б.4].

Чунки адолатли жазо тайинланиши ундан кўзланган мақсадларга – маҳкумни ахлоқан тузатиш, маҳкум ва бошқа шахслар томонидан янги жинийлар содир этилишининг олдини олишга эришиш самарадорлигини оширишга хизмат қилади [2].

Жиний учун жазо тайинлаш жараёни жиний қонунининг асосий институтларидан бири сифатида юридик адабиётларда у жиний ишлари бўйича судларнинг, суд жараёнининг асосий босқичи, одиллик тимсоли, етказилган зарар учун ўч олиш акти, одил судловни амалга ошириш чўққиси, одиллик принципини амалга татбиқ этишнинг йирик таълимоти сифатида қаралади [3, Б.104].

Жинийларни квалификация қилиш тушунчасига тўхталиб ўтадиган бўлсак, умуман жинийларни квалификация қилиш деганда, шахс томонидан содир қилинган қилмишга хуқуқий тавсифи бериш, яъни жиний қонуни нуқтаи назаридан қилмишни баҳолаш тушунилади [4, Б.5].

А.Расулев жинийларни квалификация қилиш деганда, аниқ ижтимоий хавфли қилмиш белгилари билан жиний-хуқуқий норманинг белгилари ўртасидаги мослик (ўхшашлик)ни аниқлаш тушунилади [5, Б.126] ни таъкидлаган.

Жинийларни квалификация қилиш мураккаб жараён, чунки ҳар қандай жиний таркиби бошқа жиний таркиблари билан мос тушадиган, умумий белгиларга ҳам эгадир. В.Н.Кудрявцевнинг

фикрича, жиноятни тўғри квалификация қилиш учун муайян қилмиш ва ўхшаш жиноятларни ажратувчи белгиларни жуда аниқ фарқлаш лозим. Мазкур қилмишга оид бўлган белгиларни ажратиш билан бир қаторда унга алоқадор бўлмаган белгиларни истисно қилиш орқали ҳуқуқий нормаларни муттасил таҳлил қилиб, мазкур қилмиш учун хос бўлган ва уни тавсифлаб берувчи, ҳамда бошқа жиноят таркибларидан фарқловчи белгилар мажмуига эга бўламиз [4, Б.126].

Бундай алоқадор бўлган белгиларни аниқлашдаги мураккабликлар бир ёки икки жиноят таркиби белгиси билан фарқланадиган ўхшаш жиноятларни ажратишда вужудга келади.

Қийнашни бошқа жиноятлар таркибидан ажратиш фарқлашни қийинлаштирувчи омиллардан бири жиноят ҳуқуқида моҳиятан ўхшаш тушунчаларнинг турли атамалар билан ифодаланишидир. Масалан, қийнаш, қийноққа солиш, уриш, азоблаш, ўта шафқатсизлик турдош тушунчалар сифатида эътироф этилиши мумкин [6, Б.130].

Ўзбекистон Республикаси ЖКда моҳияти бир тушунчаларга нисбатан турли атамалар ишлатилгани (масалан, қийнаш, қийноққа солиш, азоблаш, ўта шафқатсизлик маънодош тушунчалар ҳисобланади), нисбий белгилар сонининг кўплиги (гарчи уларнинг кўпчилиги амалда зарур бўлса-да), олий суд инстанцияларининг тушунтиришлари йўқлиги ёки зиддиятли хусусиятга эга эканлиги жиноятларни бир-биридан фарқлашни оғирлаштирувчи омиллар ҳисобланади. Шундай қилиб, биз қуйида қийнашни муайян даражада у билан ўхшаш бўлган бир қатор жиноятлардан фарқлашнинг таҳлилини амалга оширамиз.

Қийнаш билан ўхшаш жиноятлар қаторига қуйидагиларни киритиш мумкин:

- қасдан баданга енгил шикаст етказиш (ЖК 109-м.);
- қасдан баданга ўртача оғир шикаст етказиш (ЖК 105-м.);
- қасдан баданга оғир шикаст етказиш (ЖК 104-м.);
- қасдан одам ўлдириш (ЖК 97-м.);
- эҳтиётсизлик орқасида баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказиш (ЖК 111-м.);
- эҳтиётсизлик орқасида одам ўлдириш (ЖК 102-м.);
- номусга тегиш ва жинсий эҳтиёжни зўрлик ишлатиб ғайритабиий усулда қондириш (ЖК 118-ва 119-м.м.);
- ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказиш (ЖК 103-моддаси);
- босқинчилик ва товламачилик (ЖК 164- ва 165-м.м.);
- ҳақорат қилиш (ЖК 140-м.);
- ҳокимият ёки мансаб ваколати доирасидан четга чиқиш (ЖК 206-м.);
- қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш (ЖК 235-м.);
- бир-бирига тобе бўлмаган ҳарбий хизматчилар ўртасидаги ўзаро муносабатларга оид устав қоидаларини бузиш (ЖК 285-м.).

Қийнаш оқибатида баданга енгил шикаст етказилган бўлса, Ўзбекистон Республикаси ЖК 110-моддаси ва 109-моддаси ўртасида рақобат юзага келади. Бу ҳолда мазкур нормалар умумий ва махсус норма сифатида ўзаро рақобатлашади. Бунда Ўзбекистон Республикаси ЖК 109-моддаси умумий норма, ЖК 110-моддаси эса – махсус норма ҳисобланади.

Ушбу масалага оид тадқиқот олиб борган С.С.Найимовнинг қайд этишича, “умумий ва махсус жиноят-ҳуқуқий нормалар рақобати – қилмишда турдош қилмишлар учун жавобгарликни назарда тутувчи умумий норма билан, жиноят таркибининг бирор белгиси хусусиятларига кўра қонун чиқарувчи томонидан мазкур нормадан ажратилган қилмиш учун алоҳида моддада жавобгарлик назарда тутилган махсус норманинг аломатлари мавжудлиги бўлиб, квалификацияда махсус нормага устунлик берилади” [7, Б.142].

Ўзбекистон Республикаси ЖК 110-моддасида қилмиш объектив томонининг белгилари ушбу Кодекснинг 104, 105-моддаларида назарда тутилган оқибатлар келиб чиқмаганини кўрсатиш йўли билан аниқлаштирилган. Яъни, муттасил равишда дўппослаш ёки бошқача ҳаракатлар билан қийнаш баданга оғир ёки ўртача оғир шикаст етказилишига олиб келган бўлса, бундай қилмиш ЖК 110-моддаси бўйича квалификация қилиниши мумкин эмас, бу ҳолда Ўзбекистон Республикаси ЖК тегишли равишда 104-моддаси ёки 105-моддаси қўлланилиши лозим. Баданга оғир ёки ўртача оғир шикаст етказилишига олиб келган қийнаш “ўта шафқатсизлик билан” белгиси (ЖК 104-м. 2-қ. “в” банди ёки ЖК 105-м. 2-қ. “г” б.) бўйича квалификация қилиниши керак.

Юридик адабиётларда [8, Б.112-113] қайд этилишича, қасдан баданга оғир ёки ўртача оғир шикаст етказиш жиноятларининг таркибларидаги ўта шафқатсизлик белгисининг мазмуни одам

ўлдириш жинояти таркибидаги ўта шафқатсизлик белгисининг (ЖК 97-м. 2-қ. “ж” б.) мазмунига мос келади. Бу қоида Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг тушунтиришларига асосланади, чунончи, қасддан одам ўлдириш жиноятида ўта шафқатсизлик билан одам ўлдириш усулларига, жумладан, ҳаётдан маҳрум этишдан олдин ёки қотиллик содир этиш жараёнида жабрланувчини қийноққа солиш ёки унга қаттиқ азоб етказиш билан боғлиқ (кучли оғрик берувчи заҳардан фойдаланиш, тириклайин ёкиб юбориш, узоқ муддат овқат, сув бермаслик) ҳолларини киритади. Баданга кўплаб шикаст етказиш орқали одам ўлдириш, фақат айбдор буни жабрланувчига қаттиқ азоб-уқубат етказишга қаратилган тўғри қасд билан содир этган бўлса, ўта шафқатсизлик кўриниши, деб баҳоланиши мумкин. Жабрланувчининг яқин кишилари кўз ўнгида одам ўлдириш, агар айбдор ўз ҳаракатлари билан уларга кучли изтироб бераётганлигини англаган бўлса, айбдор томонидан ўта шафқатсизлик қилинганлигидан далолат берувчи ҳолат сифатида баҳоланмоғи лозим [9, Б.196].

Айни вақтда, Олий суд Пленумининг 2007 йил 27 июндаги “Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги қарориди: “Ўта шафқатсизлик, жумладан, баданга оғир ёки ўртача оғир шикаст етказишга сабаб бўлган азоблаш ва қийнашда намоён бўлади. Бунда азоблаш деганда, узоқ вақт овқат, сув ёки иссиқликдан маҳрум қилиш каби хўрловчи ҳаракатлар ёхуд инсонни соғлиқ учун зиён етказувчи шароитга солиш ёки унда қолдириш ва ҳоказолар тушунилиши лозим. Қийнаш деганда, кўп марта ёки узоқ вақт давомида оғрик етказувчи, жумладан, муттасил дўппослаш, чимчиллаш, кесиш, ўтмас ёки ўткир-санчилувчи (кесувчи) предметлар билан кўп сонли, бироқ чуқур бўлмаган жароҳатлар етказиш, электр ёки термик омиллар орқали таъсир кўрсатиш ва ҳоказолар билан боғлиқ ҳаракатлар тушунилиши лозим” [10].

Жабрланувчи учун яқин шахслар кўз ўнгида унинг баданига қасддан оғир ёки ўртача оғир шикаст етказиш ҳолати ҳам, башарти бунда айбдор ўз ҳаракатлари билан уларга алоҳида азоб бераётганлигини англаган бўлса, айбдор томонидан намоён этилган ўта шафқатсизлик ифодаси сифатида баҳоланиши лозим. Жабрланувчи учун яқин шахслар тоифасига унинг яқин қариндошлари билан бир қаторда, у билан алоҳида дўстлик муносабатларида бўлган шахслар ҳам киритилиши мумкин.

Бизнингча, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленуми қарорига ўта шафқатсизлик тушунчасининг мазмунига қийноққа солиш ва азоб бериш билан боғлиқ ҳаракатлар (кучли оғрик берувчи заҳардан фойдаланиш, тириклайин ёкиб юбориш, узоқ муддат овқат, сув бермаслик) ни асосли равишда киритилган, зеро санаб ўтилган атамалар “қийнаш” билан маънодош тушунчалар ҳисобланади. Бундан ташқари, ўта шафқатсизлик тушунчаси ўз мазмунига кўра айтиб ўтилган атамалардан кенгроқ ва уларни тўлиқ ўз ичига олади [11, 9-банд]. Шу билан бирга, ўта шафқатсизликка жисмоний зўрлик билан бир қаторда, руҳий зўрлик ишлатиш ҳоллари (масалан, одам ўлдиришни жабрланувчининг яқинлари кўз ўнгида содир этиш) ҳам қиради. Шундай қилиб, содир этилиши жараёнида жабрланувчини қийнаб, унинг баданига қасддан оғир ёки ўртача оғир шикаст етказилса. ЖК 104-м.2-қ. “в” б. ёки ЖК 105-м.2-қ. “г” б. билан квалификация қилинади. Мазкур ҳолатда “ўсиб ўтиш” тўғрисидаги қоидага амал қилиб, қилмишда жиноятлар мажмуи - ЖК 110-м. ва ЖК 104-м. 2-қ. “в” б. ёки 105-м. 2-қ. “г” б.да назарда тутилган ҳаракатлар мавжуд бўлмади ва қилмиш оғирроқ норма бўйича квалификация қилинади [12, Б.16]. Содир этилиши жараёнида жабрланувчи қасддан қийнаб ўлдирилганлигини квалификация қилиш масаласи ҳам юқоридагидек ҳал қилинади, яъни қилмиш ЖК 97-м. 2-қ. “ж” б.банди билан квалификация қилинади.

Амалда баъзан қийнаш эҳтиётсизлик орқасида одам ўлдириш ёки баданга оғир шикаст етказилишига сабаб бўлиши ҳам мумкин. Мазкур оқибатлар мустақил жиноят таркиблари-эҳтиётсизлик орқасида одам ўлдириш (ЖК 102-м.) ёки эҳтиётсизлик орқасида баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказиш (ЖК 111-м.)ни ташкил қилади. Ушбу жиноятлар (ЖК 102-м.1-қ. ва 111-м.) унча оғир бўлмаган жиноятлар тоифасига кирса-да, улар қийнашнинг таркиби билан қамраб олинмайди, чунки эҳтиётсизлик орқасида содир этилган қилмишлар ҳисобланади, ЖК 110-моддасида эса, эҳтиётсизлик туфайли юз берган бирон-бир оқибат учун жавобгарлик назарда тутилмаган. Шу туфайли ҳам муттасил равишда дўппослаш ёки бошқача ҳаракатлар билан қийнаш эҳтиётсизлик орқасида одам ўлишига ёки баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказилишига олиб келган бўлса, қилмиш ЖК 110-моддаси ва эҳтиётсизлик орқасида одам ўлдириш ЖК 102-моддаси ёки эҳтиётсизлик орқасида баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказиш ЖК 111-моддаси билан жиноятлар мажмуи бўйича квалификация қилиниши лозим.

Қийнаш номусга тегиш ЖК 118-моддаси ва жинсий эҳтиёжни зўрлик ишлатиб ғайритабiiй усулда кондириш ЖК 119-моддаси билан ҳам маълум даражада ўхшашдир, башарти мазкур жиноятларни содир этиш жараёнида муттасил равишда дўппослаш ёки бошқача ҳаракатлар билан қийнаш амалга оширилган бўлсада, юқоридаги моддаларда назарда тутилган қилмишни содир этиш усули сифатида зўрлик ишлатиш назардатутилганлиги боис, қилмиш қўшимча равишда ЖК 110-моддаси билан квалификация қилинмайди.

Қийнаш ва ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказиш (ЖК 103-моддаси) учун жавобгарлик белгиланган нормалар ўртасида ҳам муайян ўхшашлик мавжуд, ЖКнинг санаб ўтилган моддаларини жинойий қилмишни содир этиш усули бирлаштиради. ЖК 110-моддасида жиноятни содир этиш усули муттасил равишда дўппослаш ёки бошқача ҳаракатлар билан қийнашдан иборат бўлса, ЖК 103-моддасида назарда тутилган жиноятда уни содир этиш усули шахсга раҳмсиз муомала қилиш ёки унинг шаъни ва кадр-қимматини муттасил равишда камситиш сифатида таърифланган. Олий суд Пленуми қарорида ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказишни содир этиш усуллариининг мазмунини: “Раҳмсиз муомала деганда, жабрланувчига нисбатан қўпол ва аёвсиз муносабатда бўлиб, унга жисмоний ёки руҳий азоб етказиш (масалан, муттасил калтаклаш, озик-овқатдан, сувдан ва бошқалардан маҳрум этиш) ҳолларини тушуниш лозим. Шахснинг шаъни ва кадр-қимматини муттасил равишда таҳқирлаш деганда, жабрланувчининг шаъни ва ғурурига бир неча марта таҳқирлашни (масалан, тухмат қилиш, ҳақоратлаш, таъқиб этиш ва ҳоказоларни) тушуниш керак” [13, Б.167].

Кўриб турганимиздек, қийнаш тушунчаси “раҳмсиз муомала қилиш” ибораси билан маънодошдир. Жавобгарликни оғирлаштирувчи белгиларсиз қийнаш агар у ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказиш жараёнида содир этилган бўлса, ЖК 110-моддасида назарда тутилган жиноят таркиби билан тўлиқ камраб олинади. Ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказиш жараёнида содир этилган қийнашда жавобгарликни оғирлаштирувчи белгилар мавжуд бўлса (ЖК 110-м.2-қ.), қилмиш жиноятлар мажмуи бўйича квалификация қилинади. Масалан, судланувчи Б. Тошкент шаҳар Шайхонтохур тумани Ибн Сино 1-дахаси 14-уйнинг 31-хонадонида турмуш ўртоғи Н. билан 2007 йил 12 март куни турмуш куриб, бирга эр-хотин бўлиб яшаб келиб, моддий томондан ва бошқа жиҳатдан унга қарам бўлган турмуш ўртоғи Н.га раҳмсиз муомала қилиб, унинг шаъни ва кадр-қимматини мутасил равишда камситиб, уни турли важлар билан уриб-дуппослаб тан-жароҳати етказиб келган.

Суд тиббиёт экспертизасининг хулосасига кўра, фуқаро Н.нинг ўнг қўл соҳасида, танасида ва бўйин соҳасида юмшоқ тўқималар лат ейиши ва гематомаси бўлганлиги, бу жароҳатлар шу соҳаларга ўтмас, қаттиқ, жисм таъсирида етказилган бўлиб, вақти бўйича тиббий маълумотномадаги кўрсатилган вақтга тўғри келиши, оғирлик даражаси бўйича енгил тан жароҳатлари туркумига кириши аниқланган.

Бундан ташқари, Б. ўзининг жинойий ҳаракатларини давом эттириб, 2009 йил 28 январь куни тахминан соат 21:30 ларда ўз уйида турмуш ўртоғи Н.га раҳмсиз муомала қилиб, унинг шаъни ва кадр-қимматини мутасил равишда камситиб, уни турли важлар билан танасини турли жойларига уриб, кўплаб тан жароҳатлари етказган. Оқибатда Н. турмуш ўртоғи Б.нинг унга нисбатан мутасил равишдаги ғайриқонуний хатти-ҳаракатларидан хўрланиб, 2009 йил 29 январь куни тахминан соат 09:10 ларда ўз уйида уксус эссенциясини истеъмол қилиб, ўз жонига қасд қилган ва шу куни соат 17:00 ларда Республика шошилинич тиббий ёрдам илмий Марказининг токсикология бўлимида вафот этган. Суд ҳукмига кўра, Т. Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 103-моддаси 2-қисми, 110-моддаси 1-қисми билан айбдор деб топилган [14, 3-банд].

Биз ўтказган тадқиқот натижаларига кўра, қийнаш баъзан bosқинчилик (ЖК 164-м.) ва товламачилик (ЖК 165-м.) жараёнида содир этилади. Айни вақтда суд-тергов органларининг ходимлари бундай вазиятларда, одатда, қийнаш белгиларини аниқлашга эътибор бермайди. Айни ҳол амалий нуқтаи назардан, бизнингча, ўринлидир. Зеро, bosқинчилик жиноятининг таркибида ҳаёт ёки соғлиқ учун хавфли бўлган зўрлик ишлатиш конструктив белгилардан бири ҳисобланади ва у қийнашни тўлиқ камраб олади (башарти у ҳаёт ёки соғлиқ учун хавфли бўлган, масалан, амалда баданга енгил шикаст етказилган бўлса). Товламачиликнинг таркиби ҳам шунга ўхшаш мазмунда тавсифланади: бу ерда ҳам зўрлик ишлатиш қилмишнинг конструктив белгиси сифатида мустаҳкамланган бўлиб, у билан қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказишгача бўлган оқибатлар камраб олинади.

Қийнаш ҳокимият ёки мансаб ваколоти доирасидан четга чиқиш (ЖК 206-моддаси) ва қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо

турларини қўллаш (ЖК 235-моддаси) каби “хизмат” жиноятлари билан ҳам ўхшашдир. Суд-тергов амалиётининг тахлили ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг ходимлари томонидан қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш, яъни гумон қилинувчига, айбланувчига, гувоҳга, жабрланувчига ёки жиноят процессининг бошқа иштирокчисига ёхуд жазони ўтаётган маҳкумга, уларнинг яқин қариндошларига улардан бирор бир ахборот, жиноят содир этганлигига иқдорлик кўрсатуви олиш, уларни содир этилган қилмиш учун ўзбошимчалик билан жазолаш ёхуд бирор бир ҳаракатни содир этишга мажбурлаш мақсадида суриштирувчи, терговчи, прокурор томонидан ёки ҳуқуқни муҳофаза қилиш органининг, жазони ижро этиш муассасасининг бошқа ходими томонидан кўрkitиш, уриш, дўппослаш, қийнаш, азоб бериш ёки қонунга хилоф бошқа ҳаракатлар воситасида содир этилган қонунга хилоф руҳий ёки жисмоний таъсир кўрсатиш ҳолатлари амалда мавжудлигини кўрсатади. Зўрлик ишлатиш мазкур жиноятнинг белгиси сифатида қийнашдан иборат бўлиши мумкин.

Раҳмсиз муомала қилишнинг қийнаш тарзидаги кўриниши муддатли ҳарбий хизматни ўтаётган ҳарбий хизматчилар орасида ҳам тарқалган. Қонун чиқарувчи бу ҳолатни Ўзбекистон Республикаси ЖКда бир-бирига тобе бўлмаган ҳарбий хизматчилар ўртасидаги ўзаро муносабатларга оид устав қоидаларини бузиш учун ЖК 285-моддасида жавобгарлик белгилаш йўли билан ҳисобга олинган. Биз юқорида қайд этиб ўтганимиздек, хўрлаш, азоб бериш, инсон шаъни ва кадр-қимматини камситиш қийнаш билан маънодош тушунчалар, “зўрлик ишлатиш” белгиси эса мазкур қилмиш қийнаш йўли билан содир этилиши мумкинлигига тўғридан-тўғри ишора ҳисобланади.

Бир-бирига тобе бўлмаган ҳарбий хизматчилар ўртасидаги ўзаро муносабатларга оид устав қоидаларини бузиш жараёнида қийнаш жиноятлар мажмуи сифатида ЖК 110-моддаси ва ЖК 285-моддалари билан валификация қилиниши лозим.

Шундай қилиб, қийнашни квалификация қилиш муаммоларини ўрганиш қуйидаги ҳулосаларга келиш имконини беради:

1. Қийнаш (ЖК 110-моддаси) ва қасддан баданга енгил шикаст етказиш (ЖК 109-моддаси) билан рақобат муносабатларида бўлиш мумкин. Мазкур нормалар рақобатини бартараф этиш умумий ва махсус норма рақобатлашганда ёки қисм ва бутун рақобатлашганда қилмишни квалификация қилиш қоидаларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

2. Содир этилиши жараёнида қасддан одам ўлдириш, қасддан баданга оғир ёки ўртача оғир шикаст етказиш юз берган қийнаш айни шу турдаги тегишли оғирроқ жиноят: ўта шафқатсизлик билан содир этилган одам ўлдириш (Ўзбекистон Республикаси ЖК 97-моддаси иккинчи қисмининг “ж” банди), ўта шафқатсизлик билан содир этилган қасддан баданга оғир шикаст етказиш (Ўзбекистон Республикаси ЖК 104-моддаси иккинчи қисмининг “в” банди), ўта шафқатсизлик билан содир этилган қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказиш (Ўзбекистон Республикаси ЖК 105-моддаси иккинчи қисмининг “г” банди)га ўсиб ўтади.

3. Қийнаш билан боғлиқ ҳолда содир этилган ёки қийнаш йўли билан содир этилган “зўрлик ишлатиш” белгисига эга бўлган жиноят (масалан, номусга тегиш, товламачилик, ҳокимият ёки мансаб ваколати доирасидан четга чиқиш ва ҳ.к.)ни ЖК 110-моддаси билан жиноятлар мажмуи бўйича квалификация қилиш зарурлиги тўғрисидаги масалани ҳал қилиш тегишли жиноятлар санкцияларининг қиёсий тахлили асосида амалга оширилиши лозим. Мазкур тахлил бундай “қўшимча” қилмишнинг ижтимоий хавфлилиги қонун чиқарувчи томонидан ҳисобга олинган-олинмагани тўғрисида бир тўхтамга келиш имконини беради.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Усмоналиев М. Жазо тайинлаш. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2003.
2. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 03.02.2006 йилдаги “Судлар томонидан жиноят учун жазо тайинлаш амалиёти тўғрисида”ги №1-сонли қарори // URL: <https://www.lex.uz/docs/1455976>
3. Муқимова М. Суд-ҳуқуқ ислоҳотлари даврида жиноят учун жазо тайинлашнинг айрим масалалари. // Жиноят қонунчилигини такомиллаштириш муаммолари мавзусидаги илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: ТДЮИ, 2010.
4. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – М., 2001.
5. Расулев А.А. Жиноятларни квалификация қилишда жиноят қонунининг аҳамияти. // Жиноят қонунчилигини такомиллаштириш муаммолари мавзусидаги илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: ТДЮИ, 2010.

6. Булавин Е.Д. Уголовная ответственность за истязание. / дисс. ... канд. юрид.наук. – Ставрополь, 2008.
7. Найимов С.С. Қилмишни жиноят-хуқуқий нормалар рақобатида квалификация қилишнинг назарий ва амалий масалалари. Юрид. фан. номз. илм. дар. олиш учун ёзил. дисс... – Тошкент: ТДЮИ, 2007.
8. Борзенков Г.Н. Квалификация преступлений против жизни и здоровья: Учебно-практическое пособие. – М.: ИКД “Зерцало-М”, 2006.
9. Зубкова В.И. Ответственность за преступления против личности по законодательству России. – М.: Норма, 2005.
10. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Қасддан одам ўлдиришга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида” 2004 йил 24 сентябрдаги 13-сон Қарори // URL: <https://lex.uz/docs/1455961>
11. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида” 2007 йил 27 июндаги 6-сон Қарори // URL: <https://lex.uz/docs/1592419>
12. Чечель Г.И. Жестокий способ совершения преступлений против личности. – Нальчик: Нарт, 1991.
13. Коростылёв О.И. Квалификация преступлений: Учебно-практическое пособие. – Ставрополь, 2006.
14. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказиш жиноят ишлари бўйича суд амалиёти тўғрисида” 1998 йил 11 сентябрдаги 20-сон Қарори // URL: <https://lex.uz/docs/1446429>
15. Тошкент шаҳар Шайхонтохур туман суди архивидан, 2009 йил, 1-345/2009-сонли жиноят иши.